

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра педагогіки і методики навчання іноземних мов

**Курсова робота з педагогіки
на тему: «Шляхи формування екологічної культури учнів
сучасної початкової школи»**

Студентки групи **СОа 19-20** денної форми здобуття освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти педагогічного факультету романо-германської та української філології (спеціальність 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями), спеціалізація 014.021 Англійська мова і література, освітньо-професійна програма Іноземні мови та літератури, методика навчання іноземних мов і зарубіжної літератури (англійська мова і друга західноєвропейська мова)

Супрунович Анни Сергіївни

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук,
доцент Соловей М.І.

Оцінка за 4-бальною шкалою _____

Оцінка за 100-бальною шкалою _____

Оцінка за шкалою ЄКТС _____

Члени комісії:

(підпис)

(Прізвище та ініціали)

(підпис)

(Прізвище та ініціали)

(підпис)

(Прізвище та ініціали)

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади формування екологічної культури школярів	
1.1 Зміст поняття екологічна культура	5
1.2 Особливості формування екологічної культури учнів початкової школи.....	8
РОЗДІЛ 2. Шляхи формування екологічної культури початкової школи	
2.1 Шляхи формування екологічної культури в учнів початкової школи програмою НУШ.....	13
2.2 Шляхи формування екологічної культури в учнів початкової школи в Англії.....	17
ВИСНОВКИ	21
РЕЗЮМЕ	22
АБСТРАКТ	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	24
ДОДАТКИ	27

ВСТУП

Екологія – це важливий складник життя кожної людини. Лише від жителів нашої планети залежить розвиток і добробут усього живого на землі. Екологічна культура – це рівень сприйняття людьми природи, навколишнього світу й оцінка свого місця у світі, ставлення людини до світу. [12] Розвиток екологічної культури кладе свій початок з дитинства спочатку батьками, а згодом вихователями та вчителями. Лише у випадку, що виховання було побудовано правильно людина у майбутньому зможе зрозуміти і досягнути усю важливість збереження екології та запобігання її швидкого забруднення.

За концепцією НУШ екологічна компетентність це один із складників для розвитку сучасного українського школяра і громадянина України. Важливе уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами та усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини. [10] Це одна з 11 ключових компетентностей, яка повинна бути реалізована під час освітнього процесу. Вивчення екологічних питань в школі зробить великий крок у формуванні екологічної культури.

Проблемою формування екологічної культури займалися такі вчені, як Куруленко С. С., Курняк Л. М., Науменко Г. Г., Пахомова Н. В. Вони переконані, що екологічна культура є необхідним чинником під час освітнього процесу через глобальну екологічну кризу. Збереження життя на планеті Земля є безпосередньо залежним від рівня розвиненості екологічної культури серед суспільства. [8] Саме актуальність проблеми та її недостатня дослідженість зумовили тему курсової роботи **“Шляхи формування екологічної культури учнів сучасної початкової школи”**.

Об'єкт курсової роботи – екологічна культура школярів.

Предмет курсової роботи – шляхи формування екологічної культури сучасних школярів.

Мета курсової роботи – обґрунтувати сутність процесу формування екологічної культури учнів сучасної пачоткової школи і розкрити шляхи її формування в сучасних умовах.

Завданнями курсової роботи є:

- розкрити історію вивчення виховання екологічної культури;
- виявити особливості формування екологічної культури в учнів початкової школи;
- дослідити шляхи формування екологічної культури учнів початкової школи Англії і показати шляхи використання цього досвіду в практиці сучасної української школи.

Під час написання курсової роботи були використані такі методи дослідження: аналіз виховних заходів екологічної спрямованості в різних школах світу, осмислення різниці між ними та виділення ефективних шляхів виховання екологічної культури сучасних школярів. Практична частина полягала у вивченні різних методів та історії виховання екологічної культури. Курсова робота складається із вступу, двох розділів, висновків, резюме українською та англійською мовами, списком використаної літератури та додатку.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

1.1 Зміст поняття екологічна культура

Питання розвитку екологічної культури завжди було, є і буде актуальним, тому розкриттям змісту поняття екологічна культура займалось багато українських та зарубіжних вчених. Кожен вчений, педагог і філософ вбачає свій сенс у словосполученні “екологічна культура”. Етимологія терміну "культура" походить від латинського "culture", що означає 'обробіток, догляд, землеробство, виховання, освіта, розвиток, поклоніння, шанування". Отже, цей термін є семантично неоднозначним і багатозмістовим. У давні часи термін "культура" найчастіше вживався для позначення сільськогосподарської діяльності людини або ж виховання та навчання дітей, у тому числі і стосовно вдосконалення ними свого фізичного стану. З плином часу, однак, даний термін набув універсального значення, став категорією, котра синтезує та позначає важливу атрибутивну ознаку людини. [11]

Історія розвитку екологічної культури в школах на території України починається з XII століття, коли Володимир Мономах в своїй так званій першій методичній збірці “Поученіє дітям” писав про важливість бережливого використання природних ресурсів. Протягом наступних століть, із збільшенням населення та розвитком промисловості, зростала потреба у збереженні довкілля та раціональному використанні природних ресурсів.

На жаль, історія розвитку екологічної культури в українських школах в період з XII століття до XX століття не є добре відомою. Проте протягом XIX століття українські школи прагнули створити єдиний стандарт освіти, який міг би забезпечити всебічний розвиток особистості. У 1898 році у Львові було відкрито Педагогічний музей, де працювали відомі українські педагоги І. Білецький, О. Левицький, В. Назарук та ін. Вони активно популяризували ідеї екологічної освіти в українських школах.

У першій половині 20 століття в Україні було введено систему загальної середньої освіти, в рамках якої виникли і почали розвиватися екологічні освітні програми та ініціативи. Одним з важливих кроків в цьому напрямку було створення Харківського еколого-біологічного товариства у 1911 році, яке зосередило увагу громадськості на проблемах природи та навколишнього середовища. У 30-х роках минулого століття в Україні було засновано багато шкіл з природничо-екологічним профілем, де учні вивчали біологію, географію, ботаніку, зоологію та інші предмети з екологічною спрямованістю.

Серед сучасних дослідників поняття екологічна культура ми можемо виділити Олену Пащенко, кандидатку біологічних наук, доцента кафедри екології та природоохоронної діяльності Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, яка вбачає екологічну культуру як складову загальнокультурної культури людини та сприяє формуванню екологічно свідомої особистості, яка здатна жити у гармонії з природою та зберігати її ресурси для майбутніх поколінь. [15]

Очевидно, дослідженням цього поняття займались не лише українські науковці. Якщо взяти за основу слова Освальда Шпенглера, то можна отримати таке визначення поняття екологічна культура: це здатність людини відчувати усе живе, пристосовуючи його до себе та приходити до взаємоузгодження власних потреб і ієрархії навколишнього середовища. Інакше кажучи, екологічна культура є цілепокладаючою діяльністю людини (включаючи і наслідки такої діяльності), спрямованою на організацію та трансформацію природного світу (об'єктів та процесів) відповідно до власних потреб та намірів.[9] Кожен науковець по-різному аналізував і описував вплив культури на особистість. А у ХІХ столітті німецький філософ Георг Гегель написав, власне, першу культурологічну працю «Феноменологія духу», в якій представив типологію культур у формі конкретно-історичних проявів поступального розвитку Абсолютного Духу. Філософ виділяє типи культури, виходячи з того, наскільки той або інший тип володів «волею

духу». [22] На його думку, культура може поставати таким своєрідним засобом піднесення окремого індивіда, а особливо його мислення до всеосяжності та ментально-духовного подолання своєї кінечності. У такому аспекті розв'язання питання нашої курсової роботи, екологічна культура постає як шлях піднесення природності людського життя до надприродного рівня, тобто до підвищення homo sapiens (людини розумної) до чинника, який організовує природний світ. Таким чином екологічна культура оцінюється як набуток біосфери, способи і напрямки розвитку якої не можуть залишатись колишніми, попередніми.

До того ж, дослідницька робота під назвою “Ecological Culture and Educational Issue of Ecological Culture – Motivation for the Human Development”, що написана Duong Thi Huong та Ngo Thi Tan Huong [33] визначає екологічну культуру як науку про вивчення пристосованості умов середовища через практичну діяльність людей, формування поведінки, пристосування суспільства до навколишнього середовища. Таким чином адаптація людини до навколишнього середовища є причиною культурних змін і реформ у певній мірі. У взаємовідносинах під назвою “людина - природа”, остання існує об'єктивно. А спосіб у який індивід реагує на середовище, адаптується і виробляє власну поведінку у відповідь на подразники природи - це і є пояснення процесу формування екологічної культури, яка повинна полягати у повазі і збереженні.

Отже, ми вважаємо поняття екологічної культури об'єднує в собі два процеси: уміння відчувати природу, взаємозв'язок із нею та виховання таких якостей як взаємозбереження, повага та адаптивність у постійному стані самооновлення, самоаналізу та жаги до змін і розвитку. Тобто екологічна культура не може являти собою певну константу, це спосіб людини пізнавати природу і зв'язок із нею протягом усього свого життя. Підтримуючи українських дослідників, можемо додати, що екологічна культура це необхідний складник загальнолюдської культури, яка є обов'язковою у процесі виховання будь-якої людини.

1.2 Особливості формування екологічної культури учнів початкової школи

Кожне століття характеризується особливим розвитком педагогічних засад задля виховання екологічної культури. Для кінця ХХ століття характерним стало удосконалення традиційних форм і методів екологічного виховання молодших школярів, а також запровадження інноваційних технологій. Яскравою тенденцією в розвитку екологічної освіти у сучасних умовах є варіативність її форм, методів і прийомів з урахуванням впливу інформатизації, технізації, урбанізації, загрози екологічної кризи тощо. До популярних методів відносимо бесіди, диспути, лекції, зустрічі за “круглим столом”, батьківські конференції, огляди-конкурси, шкільні олімпіади, природоохоронні проекти. Популярними стають форми роботи: гуртки, виставки, конкурси, свята, факультативні заняття, позакласне читання художньої та науково-популярної літератури, організація роботи «живих куточків», шкільних краєзнавчих музеїв, зустрічі тощо. [2]

Саме методи і способи кінця ХХ століття найближче схожі до тих, які використовуються зараз. До того ж, у той час активно популяризувалось самовиховання вчителя і його підготовка до комунікації з учнями. Вчитель повинен володіти високим рівнем екологічних знань, активною життєвою позицією (дотичною до теми подолання екологічних проблем) та сформованим мотиваційно-ціннісним ставленням до навколишнього середовища. Проте, у кінці ХХ століття постав десонанс між потребою у формуванні екологічної свідомості у молодого покоління, здатного використовувати екоцентричний підхід між людьми і природою, і недостатністю результативного підходу до організації такої освіти та виховання. Ситуація сьогодення, безумовно, кардинально відрізняється від суспільства і педагогічних засад виховання екологічної культури ХХ століття. Саме тому перед нами постають дещо інші питання, але єдине, що залишилось незмінним – результативність методів, засобів і способів

спрямованих на розвинення в учнів екологічної культури.

Основною з педагогічних засад задля виховання екологічної культури, і виховання в цілому – це дотримання педагогічних принципів під час освітнього процесу. В.М. Галузинський і М.Б. Євтух визначають такі «принципи сучасного виховання»[3]:

- 1) гуманістичний характер змісту і методів виховання, який означає пріоритетність особистості дитини над загальним процесом масового (фронтального) колективного виховання;
- 2) поєднання виховання і навчання в єдиний освітній процес, у якому провідну роль відіграє виховання на уроках, у ході засвоєння не тільки знань, умінь і навичок, а й найкращих моральних рис людини;
- 3) урахування вікових та індивідуальних особливостей кожного учня у процесі виховання;
- 4) створення морально-психологічного клімату в колективі, за яким би відчувався стиль педагогічної людяності і доброзичливості;
- 5) поступове перетворення учня з об'єкта пасивного сприймання на суб'єкта активного самовиховання;
- 6) плюралізм у діяльності громадських юнацьких і дитячих організацій, відмова від масового, огульного залучення до них.

Ми можемо помітити, що педагогічні принципи в собі поєднують усі важливі риси, якими повинен володіти педагог. Серед них важливими виділяють принципи, дотичні до теми екології і природознавства. Це означає, що виховання екологічної культури є невід'ємною частиною освітнього процесу в загальному. Задля правильного побудування освітнього процесу для учнів початкової школи вважаємо необхідним не лише дотримання педагогічних принципів, а й урахування усіх особливостей учнів, зумовлених їх віковими і психологічними якостями. Тобто фізіологічними і моральними можливостями, відповідними до класу/року навчання у загальноосвітньому закладі.

Недарма, екологічне виховання і формування екологічної культури було визнано одними із важливіших пріоритетів ЮНЕСКО та покладено в основу розвитку Концепції Нової Української школи, ухваленій рішенням комісії МОН від 27.10.2016 року, згідно з якою однією з ключових компетентностей є екологічна грамотність і здорове життя - уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя та здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя. [10] Обумовлено вибір цієї компетенції як однієї з найважливіших є тим, що проблематика питання життя і взаємозв'язку природи і людини ще досі є на високому рівні. Задля поступового розв'язання цього питання необхідно починати із виховання змалечку, коли закладаються усі необхідні для життя і розвитку здорової, щасливої людини. Нова українська школа наголошує на реформованій філософії буття, високій розвинутості свідомості і культури, екологічної зокрема. Бо випускник НУШ - патріот, який береже і збільшує природні ресурси України.

Великий чеський педагог Ян Коменський у своїй видатній “Великій дидактиці”, пояснив: “Правильне виховання у всьому, повинне узгоджуватись із природою.”

У чому полягає ж особливість виховання екологічної культури у школяра молодших класів? У 6-7 років учень приходить до першого класу, у нього не сформовані однозначні погляди та переконання щодо різних ситуацій і проблематичних питань у житті. Таку особистість можна порівняти із чистим аркушем, який лише має на собі сліди від кількох фарб: члени родини і/або дитячий садок. Завдання вчителя молодших класів - навести контур усіх малюнків, які згодом дитина розфарбує та домалює самостійно. Проте одним із перших рухів на цьому полотні виконуватиме саме вчитель. Завданням педагога стоїть сформулювати мислення та усвідомлення поняття екологічна свідомість.

Початкова школа і роки, проведені у ній неабияк будуть відобразатись на думках і звичках учня в подальшому. Це зумовлено віковими особливостями школярів 6-10 років. Окрім біологічних змін, які впливають на зміну ваги та зросту, відбувається вдосконалення нервової системи, інтенсивно розвиваються функції великих півкуль головного мозку, посилюється аналітична і синтетична функції кори. [16] У цей час закладаються підвалини, фундамент інтелекту та формується структура мислення. Пізнавальна діяльність відбувається у процесу навчання, проте велике значення також має соціальний чинник, а саме спілкування з однолітками та вчителями. У цей період потужно розвиваються нові якості, які необхідні їм у навчанні чи будіванні зв'язків із однокласниками/ друзями. Діти такого віку володіють великим рівнем допитливості і володіють інтересом до пізнання усього нового. Отож, сприйняття у них дещо відрізняється від інших вікових груп. Це можна побачити у симбіозі неорганізованості/непостійності та надзвичайно великої, навіть гострої, допитливості. Учні першого класу зачасти буває важко диференціюватись та аналізувати власну поведінку або ситуації, в яких вони перебувають. Саме тому тут важливий класний керівник, який допоможе та направить учня в русло правильної думки.

Екологічна культура - це обов'язкове поєднання природи та людини. Саме тому на уроках необхідно зважати на усі вікові особливості учнів та інтереси. Школярі молодших класів часто потребують прикладу, задля усвідомлення важливості екологічної культури, та і усвідомлення теми в цілому. Під час освітнього процесу педагогу необхідно знаходити точки дотику із учнями та прив'язувати аспекти екологічної культури на уроках. Ми маємо на увазі не створення окремого уроку, а про диференціацію, делегування і поєднання різних предметів, тобто створення наскрізної взаємодії тем уроків. Таким чином можна дійти до нативного виховання, тобто коли виховання відбувається мимовільно.

Отже, для школярів молодших класів надзвичайна важлива підтримка вчителів у процесі аналізу екологічних процесів і розвитку екологічного мислення. Педагоги відіграють величезну роль у формуванні екологічної культури (зокрема), адже вікові особливості учнів початкової школи вимагають постійної уваги і контролю вчителя.

РОЗДІЛ 2

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

2.1 Шляхи формування екологічної культури в учнів початкової школи за програмою НУШ

Під час формування і створення плану уроку необхідно вміти правильно підбирати методи, засоби і способи, які будуть ефективними для учнів певної категорії. Система загальної середньої освіти функціонує з метою забезпечення всебічного розвитку, навчання, виховання, виявлення обдарувань, соціалізації особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою та формування в учнів компетентностей, визначених Законом України "Про освіту" та державними стандартами. [7] Саме тому надзвичайно важливо враховувати Закон України "Про освіту" [6] та Концепції НУШ [10]. Ціннісне ставлення до природи формується у процесі екологічного виховання і виявляється у таких ознаках: усвідомленні функцій природи в житті людини та її самоцінності; почутті особистої причетності до збереження природних багатств, відповідальності за них; здатності особистості гармонійно співіснувати з природою; поводитися компетентно, екологічно безпечно; активній участі у практичних природоохоронних заходах: здійсненні природоохоронної діяльності з власної ініціативи; посиленому екологічному просвітництві. [14] Систематичність і послідовність - два аспекти невід'ємно взаємопов'язані між собою, без них педагогічна діяльність, спрямована на розвиток в учнів екологічної культури не буде повноцінною результативною. Основу для становлення і формування екологічної культури молодших школярів становить зміст навчальних предметів. Наприклад - гуманітарно-естетичний цикл (мова, читання, музика, образотворче мистецтво) - збагачує запас вражень молодших школярів. сприяє розвитку оціночних суджень, повноцінного спілкування з природою. Твори мистецтва також, як і реальна природа служать важливим засобом пізнання навколишнього світу. джерелом знань про природне оточення світ

звуків, кольорів, естетичних почуттів. А уроки трудового навчання розширюють знання молодших школярів про практичне значення природних матеріалів в житті людини.[11, Додаток А] У процесі реалізації Типової освітньої програми або Освітніх програм рекомендується використовувати внутрішньопредметні і міжпредметні зв'язки, які сприяють цілісності результатів початкової освіти та переносу умінь у нові ситуації. [32] Необхідно забезпечити учнів наскрізним навчанням, тобто показувати міжпредметний зв'язок на уроках, а також задля виховання екологічної культури педагоги повинні намагатись наводити приклади, пов'язані з екологічно-природними ситуаціями із реального життя. Наприклад, інтегрований підхід, відображений не тільки через специфічні «синергетичні» завдання, що моделюють життєві ситуації, з якими стикаються діти, а й через курс «Я досліджую світ». Стрижнями інтегрованого підходу є теми тижня та проблемні дослідницькі запитання, які варто розглядати з урахуванням схеми:

- математика (3 год. на тиждень окремо +1 год. інтегрована в курс «Я досліджую світ»);
- українська мова (5 год. на тиждень окремо +2 год. інтегровані в курс «Я досліджую світ»);
- іноземна мова, мистецтво, фізична культура – окремі предмети. [13]

Проте також потрібно пам'ятати, що позашкільне виховання також є важливою частиною освітнього процесу.

Хочемо зазначити про "Екошколу", це комплексна програма з екологічного виховання, що включає в себе різноманітні форми та методи роботи з природою, охороною довкілля, використанням енергозберігаючих технологій тощо. Детальніше про програму можна дізнатись на сайті "Екошкола Україна" [19]

Визначено, що виховання екологічної культури у молодших слід здійснювати в ході викладання природничих, гуманітарних дисциплін, шляхом введення факультативних курсів природо-екологічного змісту, у

процесі позаурочної та позакласної роботи. [1] На прикладі Ліцею №2 у м.Володимир (Волинська обл., директор Мойсіюк В.І.) можна прослідкувати практичні шляхи використання різноманітних методів виховання екологічної культури серед учнів молодшої школи під час освітнього процесу. [20]

Продовжимо говорити про позакласне виховання екологічної культури. Одним із ефективних методів виховання є приклад. Приклад як метод виховання - це спосіб пред'явлення зразка як готової програми поведінки, спосіб самопізнання. Неможливо привчити вихованця до порядку, якщо дорослий сам його не підтримує. [15] По території усїєї школи стоять смітники, які призначені для сміття, який згодом буде передано на переробку. Усі учасники освітнього процесу і працівники ліцею намагаються дотримуватись правил сортування сміття і викидати пластик чи папір у призначене місце. До того ж, у ліцеї регулярно відбувається збір макулатури, яку відправляють до станції перероблення сміття. Майже у кожному класі є окремий бокс на папір, який потім можна також передати на макулатуру. Задля заохочення більшої аудиторії учнів, ліцей має офіційну сторінку в соцмережі Instagram, та також за принесену школярами макулатуру педагоги-організатори обіцяли сюрпризи, що приваблює учнів. [5] Окрім цього на сторінку у соцмережі регулярно постять пости і історії пов'язані із темою екології, які призначені на провокування реакції і привернення уваги учнів до проблем із екологією.

Крім цього, інші шляхи виховання екологічного виховання може продемонструвати київська школа: "Еко-мандри" - цей проект створила СШ № 308 у м. Києві [21], з метою вивчення екології в умовах дистанційного навчання. Учні заздалегідь отримували інформацію про місця, які вони мали відвідати, і досліджували їх, виконуючи завдання з екології. Під час уроків вчителі виховують екологічну культуру за допомогою відкритих уроків і занять, які присвячують екології. Утілити у повсякденні уроки екологічні цілі особливо вдається перед початком зими, коли усі учні на уроках праці/ мистецтва виробляють годівнички із пластикових пляшок. Таким чином вони

підключаються про пташок та дають пластику друге життя. Протягом усієї зими (холодної пори) класні керівники і учні кладуть їжу для пташок.

Які є інші способи задля виховання екологічної культури? Український фонд Earth Day Ukraine пропонує безліч варіантів для цього. [31] На жаль, філія їхнього фонду є лише у столиці, проте у них є сайт, на якому можна побачити приклади заходів, які можна використовувати під час освітнього процесу вчителями задля здобуття кращого результату. Наприклад, екоквести Андрія Хрутьби. Чоловік запрошує всіх бажаючих взяти участь у екоквестах – онлайн чи офлайн у Національному природному парку «Голосіївський». Де під час квесту учні зможуть більше про природу і навколишнє середовище. Розуміння впливу кожного з нас на глобальну екосистему та звичка дбайливо відноситись до природи закладається з раннього дитинства. Мета екологічного виховання – сформувати екологічну свідомість, дбайливе відношення до світу, навчити аналізувати та корегувати власну екологічну поведінку. [15]

Під час російсько-української війни з 2014 року Україна зіткнулася зі значними екологічними проблемами, особливо в регіоні Донбасу, де відбувся конфлікт. Як наслідок, в українських школах, особливо в молодших класах, було приділено більше уваги підвищенню екологічної свідомості та розвитку культури екологічної відповідальності. Прикладом є ініціатива «Зелені школи», започаткована українським урядом у 2017 році. Ініціатива передбачає фінансування та підтримку шкіл у впровадженні екологічно чистих практик, таких як енергоефективне освітлення та опалення, програми переробки та використання відновлюваних джерел енергії. [30]

Отже, Україна багата різноманяттям шляхів і методів для формування екологічного виховання за умов, які спіткали долю усіх громадян (війни, пандемії коронавірусу). Проте, незалежно від умов в країні, українська система освіти вдосконалює шляхи виховання учнів. Створюються нові проекти для виховання екологічної культури не лише під час уроків, а й в позакласний період. Великий акцент стоїть на сучасності методів і їх

модернізації під актуальність питань у суспільстві.

2.2 Шляхи формування екологічної культури в початкових класах у школах Англії

Суспільство Англії, та і Сполученого Королівства Великої Британії та Півночної Ірландії загалом стурбовані проблемами екології, тому для них виховання екологічної культури стоїть мало не на першому місці. У країні часто відбуваються мітинги за підтримку так званих “зелених зон” і збереження лісів, парків і заповідників, на яких часто присутні батьки разом із дітьми. Виховання правильних і сучасних екологічних поглядів це вже частина культури. У Англії популярна нагорода серед початкових шкіл: Primary Awards for Green Education in Schools (PAGES) — це нова схема нагород для початкових шкіл у Сполученому Королівстві. Нагороди базуються на успіху Better Energy School Awards, завдяки якому організатори побачили дивовижні екологічні проекти, представлені понад 400 000 молодих людей під керівництвом своїх надихаючих вчителів. [17] Ця схема підтримує екологічне виховання і заохочує вчителів оновлювати і модернізувати освітній процес.

Розповідь є потужним інструментом, який допомагає дітям зрозуміти складні питання, і багато початкових шкіл в Англії використовують книжки та оповідання для навчання екологічним концепціям. Це можуть бути книги про природу, охорону природи та захист навколишнього середовища. Ще одним популярним методом є спільне навчання: багато початкових шкіл заохочують спільне навчання як спосіб розвитку соціальних навичок і просування позитивних цінностей, таких як командна робота та повага до інших. Цей підхід можна застосувати до екологічної освіти, коли діти разом працюють над проектами чи заходами, які сприяють сталому розвитку та відповідальній екологічній поведінці.

Під час уроків учні знайомляться із проблемами екології, а також починають вивчати необхідні терміни, задля розуміння кожного складника природного світу, такі як ecosystem, habitat, population, food chain та ін. Окремим предметом у молодшій школі для вивчення екології та аналогом до нашого ЯДС є предмет під назвою науки. Під час цього предмету задіюються такі предмети, як: фізика, хімія та біологія. Національна навчальна програма з природничих наук спрямована на те, щоб усі учні:

- розвивати наукові знання та концептуальне розуміння за допомогою конкретних дисциплін біології, хімії та фізики;
- розвивати розуміння природи, процесів і методів науки за допомогою різних типів наукових запитів, які допомагають їм відповідати на наукові питання про навколишній світ;
- мають наукові знання, необхідні для розуміння використання та наслідків науки сьогодні та в майбутньому.[17]

Зчасті уроки науки практикуються надворі, так само як і в Україні проводять уроки на свіжому повітрі. Це робиться з розрахунком на практичний розвиток учнів і поєднання теорії із практикою.

Повідомляється, що уряд Великобританії серйозно розглядає можливість створити окремий предмет природознавства та зробити «вивчення природи» обов'язковим предметом для всіх учнів. Цей крок було рекомендовано в нещодавньому урядовому огляді Dasgupta , детальному аналізі «економіки біорізноманіття», яка виходить за межі зосередження лише на економіці, рекомендації, розроблені для того, щоб змінити наші стосунки з природним світом, поки не пізно. Серед варіантів переосмислення ланцюгів постачання, показників економічного прогресу та фінансового регулювання, наприкінці є коротка увага до освіти: «Кожна дитина в кожній країні зобов'язана вивчати природничу історію, познайомитися з благоговінням і дивовижним світом природи, оцінити його внесок у наше життя».[18] Огляд передбачає програми екологічної освіти від початкової школи до університету. Звичайно, введення

такого предмету в навчальну програму ми передбачаємо користим і позитивно до цього налаштовані.

На жаль, не у всіх коридорах англійських шкіл є смітники для сортування сміття, а практика збору макулатури для англійців здається “диковинкою”. Нам здається, так відбувається через те, що у більшості населення є вдома контейнери для сортування сміття. Проте школа це ще одне місце, окрім домівки, де дитина виховується і присутність таких окремих смітників принесла б додаткову користь до виховання екологічної культури. Після опитування кількох школярів молодшої школи (St Monica's Catholic Primary School, Warrington [28]), ми зробили висновок, що принаймні окреме місце для збору сміття на переробку у школі повинно бути, адже в учнів виникає дисонанс: на уроках їм розповідають про необхідність збереження природи, вдома вони усе сортують, а в школі не існує місця для переробного сміття. Деякі із опитаних дітей несуть пластикові вироби додому, щоб потім віддати на переробку.

Окрім зазначених вище шляхів виховання екологічної культури, в Англії також популярні такі методи:

- Eco-schools Programme [24]: це глобальна програма, спрямована на підвищення екологічної обізнаності серед молоді. Екошколи працюють на основі проектного підходу, де учнів заохочують брати активну участь у розробці, реалізації та моніторингу екологічних проектів у своїх школах і місцевих громадах. Програма охоплює низку екологічних тем, включаючи енергію, воду, відходи, біорізноманіття та глобальне громадянство.
- Outdoor learning [27]: багато шкіл в Англії запровадили програми навчання на свіжому повітрі, коли учнів виводять за межі класу, щоб дізнатися про навколишнє середовище. Такий підхід дозволяє учням зв'язатися з природою та отримати оцінку природного світу навколо них. Навчальні заходи на свіжому повітрі можуть включати прогулянки на природі, садівництво та дослідження дикої природи.

Як реалізувалось виховання екологічної культури під час онлайн навчання? Англійські школи використовували різні підходи до цього. Наприклад онлайн-семінари: The Wildlife Trusts [26] проводить онлайн-семінари для учнів початкової школи на екологічні теми, задля залучення учнів до дискуту про екологію. Під час семінарів учні можуть дізнатись про різні шляхи збереження екології та збагатити свої знання з цієї теми. Окрім цього під час семінарів, вони дізнаються про вплив і взаємозв'язок людини і екології. Окрім цього під час уроків викладачі використовують інтерактивні ігри для учнів молодшої школи на сайті BBC [23]. На цьому сайті є ігри, які створені для розвитку загального розуміння екології в цілому, що і сприяє вихованню екологічного виховання.

Безумовно, Україні є чому повчитись в Англії. Англійські школи використовують різноманітні сучасні методи для виховання екологічної культури під час самого навчального процесу та у позашкільний час. Під час онлайн навчання запровадження використання інтерактивних ігор.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що формування екологічної культури в Англії стоїть мало не на першому місці. Уроки проводяться із інтеграцією на реальне життя і приклади. Навчання на дворі дозволяє наочно показати учням важливість збереження природи і навколишнього середовища. Онлайн ресурси дозволяють вчителям урізноманітнювати уроки та стримувати учнівську увагу.

ВИСНОВКИ

Після проведеної роботи над створенням і написання цієї курсової роботи ми можемо зробити висновок, що шлях до створення правильної системи виховання, задля виховання екологічної культури взяла свої корені ще кілька століть тому. Виховання екологічної культури - це трудомісткий процес, який вимагає дотримання усіх педагогічних норм і канонів, принципів і правил, якими вчителі мусять володіти. Історія розв'язання питання виховання екологічної культури сягає часів Володимира Мономаха та залишається актуальною і до сьогодні. Усі дослідники і автори статей, книг і посібників займались цим у різні стадії розвитку суспільства, у різних століттях, що доводить проблематику виховання екологічних людей і її важливість.

Щоб опанувати і досягнути усі сенси виховання екологічної культури, педагогу самому потрібно виховати себе і зрозуміти історію і ціль внесення екологічної компетентності в концепції Нової української школи, враховуючи усі закони України. Окрім цього великий наголос повинен стояти на позакласному вихованні і показі міжпредметних зв'язків на уроках у школі. Українські школи показують гарний приклад того, як потрібно розвивати екологічну культуру в учнів молодших класів у позакласний час. Англійські ж школи постають прикладом поєднання предметів між собою, тобто підтримання ідеї міжпредметних зв'язків і інтергації навчання у реальне життя.

Таким чином, можна зробити висновок, що проблема виховання екологічної культури залишається нерозв'язаною й актуальною, проте українська система освіти стоїть на правильному шляху до розв'язання питання формування екологічної культури в своїх учнів.

РЕЗЮМЕ

В умовах загальнолюдського прогресу та кризи екології в Україні проблема виховання екологічної культури залишається актуальною

Загальносуспільна та педагогічна значущість питання зумовили вибір теми курсової роботи: “Шляхи виховання екологічної культури сучасних школярів молодшої школи”.

Курсова робота складається зі вступу та двох розділів.

Обсяг роботи складає 27 сторінок. У списку використаної літератури 34 джерел.

У першому розділі роботи обґрунтовано сутність виховання екологічної культури як важливого складника національної системи освіти та виховання, а також розкрито суть проблеми в її історичному підґрунті. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури та інтернет ресурсів розтлумачено поняття виховання екологічної культури, окреслено його основний зміст та способи.

У другому розділі розкрито сучасні виклики виховання екологічної культури, окреслено зарубіжний досвід, спрямований для покращення ефективності виховання. Висвітлено особливості досвіду виховання екологічної культури в українських та англійських початкових школах, розкрито перспективи їх успішної реалізації у сучасних умовах.

Ключові слова: екологічна культура, виховання, початкова школа, досвід, Англія.

ABSTRACT

In the conditions of universal human progress and the ecological crisis in Ukraine, the problem of education on ecological culture remains relevant

The question's general societal and pedagogical significance led to the choice of the subject of the term paper: "Ways of educating the ecological culture of modern junior high school students."

The coursework consists of an introduction and two chapters.

The volume of the work is 27 pages. There are 34 sources in the list of used literature.

The first chapter of the work substantiates the essence of ecological culture education as an important component of the national system of education and upbringing and also reveals the essence of the problem in its historical background. Based on the analysis of psychological and pedagogical literature and Internet resources, the concept of ecological culture education is explained, and its main content and methods are outlined.

In the second chapter, the modern challenges of education of ecological culture are revealed, and foreign experience aimed at improving the effectiveness of education is outlined. The features of environmental education experience in Ukrainian and English primary schools are highlighted, and the prospects for their successful implementation in modern conditions are revealed.

Keywords: environmental culture, education, primary school, experience, England.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Борзик О. Б., Шепель І. М. “Шляхи виховання екологічної культури в оствіньо-виховному процесі початкової школи.” 2019 р., № 63, Т. 1.
http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2019/63/part_1/23.pdf
2. Войтович А.Ю.. Екологічне виховання учнів початкових класів загальноосвітньої школи(друга половина ХХ століття). Автореферат. Дрогобич: 2016.
3. Галузинський В. М., Євтух М. Б. “Педагогіка : теорія та історія” – к., 1995. – 236 с.
4. Давиденко Н. В. “Формування екологічної культури в молодших школярів. Випускна робота.” Краматорськ: 2020
<https://naurok.com.ua/naukovo-metodichna-robot-na-temu-rozvitok-ekolog-ichnogo-vihovannya-u-ditey-molodshogo-shkilnogo-viku-193676.html>
5. Допис у соцмережі Instagram на сторінці Ліцею №2 у м. Володимир
<https://www.instagram.com/p/Cir6HyWLSUz/?igshid=YmMyMTA2M2Y=>
6. Закон України “Про освіту” 2017, № 38-39, ст.380
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
7. Закон України “Про повну загальну середню освіту” (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 31, ст.226)
8. Збірник тез наукових доповідей студентів Бердянського державного педагогічного університету на днях науки 21 травня 2009 року. – Педагогічні науки. – Том 1. – Бердянськ: БДПУ, 2009. – 240 с.
9. Історія української культури : навчальний посібник / за ред. О. Ю. Павлової. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 368 с.
10. Концепції НУШ.
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

11. Крисаченко В. С. “Екологічна культура. Теорія і практика”. Навчальний посібник – Київ: “Заповіт” 1996 рік. <https://studfile.net/preview/7825849/>
12. Курняк Л. М. “Екологічна культура: поняття та формування”. УДК 37.504 – Хмельницький інститут соціальних технологій Університету “Україна”.
13. Модельна навчальна програма для першого класу та навчально-методичні матеріали // авторський колектив під керівництвом Шияна Р. Б. – 2017 р.
14. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України
15. Пашенко О. В. “Формування екологічного світогляду молоді. Духовність як основа екологічної культури та відповідальності” Видавництво «Олді-плюс», м. Херсон, Україна: 2011– с. 85-91.
16. Підласий І. П. “Педагогіка. Новий курс. Книга 1. Загальні основи. Процес навчання.” – 2010.
<http://ibib.ltd.ua/osobennosti-vospitaniya-obuchaemyih-25190.html>
17. Сайт Англійської нагороди Primary Awards for Green Education in Schools (PAGES) <https://primaryawards4greeneducation.org.uk/>
18. Сайт екоспільноти Earth Day Ukraine <https://earthdayukraine.org/eco-kids>
19. Сайт Екошколи <https://ecoschools.org.ua/>
20. Сайт Ліцею №2 у м. Володимир
<https://sites.google.com/view/vvschool2/%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8-%D0%BB%D1%96%D1%86%D0%B5%D1%8E>
21. Сайт Школи 308 м. Київ <https://schoolkiev.wixsite.com/school308>
22. Саух П. Ю. Сучасна освіта : портрет без прикрас : монографія. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – 382 с.
23. Сайт BBC <https://www.bbc.co.uk/bitesize/subjects/z6svr82>
24. Сайт Eco-schools Programme. <https://www.eco-schools.org.uk/>

25. Сайт Gov.Uk. Department for Education “National curriculum in England: science programs of study”
<https://www.gov.uk/government/publications/national-curriculum-in-england-science-programmes-of-study/national-curriculum-in-england-science-programmes-of-study>
26. Сайт Green Schools <https://www.youtube.com/watch?v=SViXTFm2b3I>
27. Сайт Learning outside <https://www.lotc.org.uk/>
28. Сайт St Monica's Catholic Primary School
<https://www.stmonicasprimary.co.uk/>
29. Сайт Stud.com.ua “Метод прикладу”
https://stud.com.ua/61125/pedagogika/metod_prikladu
30. Сайт WildTrusts <https://www.wildlifetrusts.org/>
31. Сайт World Economic Forum Адамс М. “Nature studies could soon be a compulsory school subject in the UK. Here’s why”
<https://www.weforum.org/agenda/2021/03/nature-studies-school-education-uk-environment-climate-change-green>
32. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22
33. Ecological Culture and Educational Issue of Ecological Culture – Motivation for the Human Development/American Journal of Educational Research. 2018, 6(6), 694-702. Accepted May 22, 2018 Duong Thi Huong, Ngo Thi Tan Huong
<http://pubs.sciepub.com/education/6/6/17/index.html#:~:text=Thus%2C%20ecological%20culture%20is%20the,human%20adaptation%20to%20the%20environment.>

ДОДАТКИ

Додаток А. Фрагмент уроку з мистецтва для 1 класу [4]

Ікл. (Урок мистецтва)

Тема: Краса рідної землі. Пісня. Заспів – приспів. Вивчення пісні М. Медведері «Ой ходила осінь».

(Перед розучуванням пісні вчитель повинен звернути увагу дітей на ті природні зміни, які відбуваються восени.)

- Як змінилась погода? (Похолодало, часто йдуть дощі, листя жовкне і опадає, дме холодний вітер)
- Як готуються до приходу холодів птахи та дикі тварини? (деякі тварини впадають в сплячку, запасують їжу на зиму, птахи готуються відлітати у вирій)
- Чи всі птахи відлітають у теплі краї зимувати? (Ні, деякі залишаються з нами.)
- Як ми можемо допомогти пташкам перезимувати сувору зиму вдома? (Виготовити годівнички, підгодовувати власноруч).

Висновок: розвиток відповідальності за стан природи, за її збереження, змога уявити природу, як унікальну цінність людства.